

KOOPERACJA I KOOPERENCJA W PROCESIE INNOWACJI

Aleksander Moczala

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej
Wydział Budowy Maszyn i Informatyki, Katedra Inżynierii Produkcji

Autor korespondencyjny:

Aleksander Moczala

Katedra Inżynierii Produkcji

Wydział Budowy Maszyn i Informatyki

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej

ul. Willowa 2, 43-309 Bielsko-Biała, Polska

telefon: +48 33 82 79 253

e-mail: amoczala@ath.bielsko.pl

SŁOWA KLUCZOWE

kooperacja, kooperacja, innowacja

CO-OPERATION AND CO-OPETITION IN THE INNOVATION PROCESS

KEYWORDS

cooperation, co-opetition, innovation

ABSTRACT

Co-opetition as a result of combining competition with cooperation is a relatively new area of research - particularly its application in the innovation process. The paper presents the development of the concept of co-opetition, indicated for its more innovative co-opetition power than the power of cooperation. The concept of co-operative design was proposed in the paper and new co-opetition design tools were proposed. In addition, it was suggested to use some of the tools known from the Blue Ocean Strategy. Design is backed by examples of co-opetition production.

---

1. Innowacje jako efekt synergii w kooperacji

1.1. Źródła innowacji i nowych technologii

Możliwości pozyskania technologii ze względu na pochodzenie źródła wyróżnia się jako:

- wewnętrzne,
- zewnętrzne,
- kombinacje wewnętrznych i zewnętrznych.

Przejmowanie lub pozyskiwanie pożądanej technologii może przebiegać w różny sposób. Autor, analizując praktykę oraz szereg pozycji literaturowych – w tym własne opracowania [5, 6, 8] – dotyczące kreowania innowacji w kooperacji oraz w sieci, formuje 15 źródeł:

- 1) sięgnięcie do wiedzy nieudokumentowanej;
- 2) wewnętrzne badania i rozwój;
- 3) wewnętrzne badania i rozwój z kontaktem w sieci;
- 4) wewnętrzne badania i rozwój dla sieci;
- 5) badania i rozwój w sieci;
- 6) odtwarzanie;
- 7) potajemne przejęcie przez własne B&R;
- 8) potajemne przejęcie;
- 9) transfer technologii i jej przyswojenie;
- 10) badania i rozwój na zlecenie;
- 11) strategiczne partnerstwo w dziedzinie badawczo-rozwojowej;

- 12) licencjonowanie;
- 13) zakup;
- 14) wspólne przedsięwzięcie;
- 15) przejęcie firmy z technologią.

Wiele form tworzenia nowej technologii, która jest kombinacją działań wewnętrznych i zewnętrznych można określić jako wynik zjawiska synergii pojawiającej się w kooperacji. Opcje kombinacyjne – kooperacyjne obejmują uzupełnienie działań wewnętrznych przyłączeniem się do sieci, zamawianie u innych prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej dla siebie i zawiązywanie partnerstwa w działalności badawczo-rozwojowej, gdzie częściami rozwoju technologii dzielimy się z innymi. Pojawiają się sytuacje, że szereg tych źródeł oraz zewnętrznych źródeł technologii można określić jako pochodzące od konkurencji.

1.2. Pojęcie kooperacji

Kooperacja odgrywa rosnącą rolę produkcji przemysłowej w rozwoju przedsiębiorstwa, w rozwoju regionów, również w aspekcie międzynarodowym i transgranicznym. Próba ogarnięcia pojęcia kooperacji prowadzi do stwierdzenia, że kooperacja dotyczy wielu obszarów działalności i szerokiego zbioru uczestników. Kooperację organizacyjną definiuje się jako całokształt porozumień, które zawierane są z innymi organizacjami przy

utrzymaniu części własnej niezależności, w szczególności akcentuje się tutaj nawiązywanie kontaktów pomiędzy partnerami po to, by koordynować swoje działania w jednym lub kilku obszarach. Kooperacyjne formy relacji prowadzą do ukształtowania specyficznych powiązań z dostawcami, klientami, przedsiębiorcami, a nawet konkurentami, co jednocześnie zamazuje granice firmy.

Relacje kooperacyjne tworzone są do realizacji konkretnych celów strategicznych w określonym i wydłużonym horyzoncie czasowym, co można ująć w poniższym zapisie:

$$R_C = f(C_1), \quad (1)$$

gdzie: R_C – relacja kooperacji, C_1 – zbiór celów kooperacji.

1.3. Powstawanie efektu synergii

Wiele firm tworzy taką jakość współpracy, która umożliwia uzyskanie większych efektów synergii. Dawno znane w teorii i praktyce zjawisko synergii oznacza *stan, w którym całość jest większa od sumy jej części* [8].

Synergia w kooperacji jest efektem powstającym dzięki łączeniu wiedzy wielowymiarowo – w rezultacie jest wynikiem:

- **Synergii informacji** – pojedyncza oderwana informacja dotycząca pewnego zdarzenia zawiera niewiele merytorycznej treści, odpowiednie informacje połączone razem, pozwalają zrozumieć całe zdarzenie poprzez logiczne powiązanie faktów, a nawet (dzięki interpolacji) odtworzyć brakujące informacje.
- **Synergii umiejętności** – dodając punkty umiejętności do danej zdolności pojedynczej organizacji zwiększa się siłę innych umiejętności organizacji (zwykle z nią powiązanych).
- **Synergii wiedzy technologicznej** – połączona wiedza z procesów wytwarzania pozwala realizować nowe procesy dające nowy efekt technologiczny.
- **Synergii organizacji** – realizacja kilku projektów równocześnie daje organizacji zmniejszenie czasów i pracochłonności bardziej niż realizacja tych projektów oddzielnie – możliwością wspólnego wykorzystania zasobów do projektów, wykorzystania wiedzy ekspertów dla przedsięwzięć realizowanych w tym samym czasie.
- **Synergii rachunku ekonomicznego** – integracja działań wielu podmiotów kreujących produkt zmniejsza koszty jego przygotowania i promocji, a zwiększa szanse rynkowego zysku – efekty są nieproporcjonalnie większe w porównaniu z sytuacją, gdy każdy z podmiotów działa oddzielnie.

Efekt synergetyczny jako wynik wspomnianych wielu czynników charakteryzuje:

- powstanie w strukturze zorganizowanej, np. w przedsiębiorstwie, w zespołach pracowniczych,
- powstaje on w przedsięwzięciach racjonalnych i złożonych strukturach i zachodzących w nich procesach,

- stanowi miernik wpływu i wzajemnych uwarunkowań elementów złożonych działań,
- końcowy efekt jest kwantyfikowany i oceniany przy pomocy fizycznych, ekonomicznych lub umownych kryteriów ocen,
- stanowi efekt łączny i może być rozdzielony na efekty składników organizacyjnych.

2. Od kooperacji do kooperencji

2.1. Pojęcie kooperencji

Koncepcja kooperencji (ang. *co-opetition*) pierwszy raz została zaprezentowana w 1989 r., przez Ray'a Noorda, prezesa firmy Novell. Następnie spopularyzowana przez A. Brandenburger'a i B. Nalebuff'a w książce pt. *Co-opetition*, wydanej w 1996 r., których teoria gier J. von Neumann'a i O. Morgenstern'a zainspirowała do badań nad konkurencją i kooperacją.

Kooperencja jest stosunkowo nowym obszarem badawczym w literaturze, a w literaturze polskiej najlepiej definicję kooperencji przytacza J. Cygler, traktując kooperencję jako układ strumieni jednoczesnych i współzależnych relacji konkurencji i kooperacji między konkurentami zachowującymi swoją odrębność organizacyjną [1, 2]. Termin kooperencja zamiennie podawany jako koopetycja jest ciągle neologizmem i jej definicje rzadko występują w słownikach, to jednak pojęcia te pojawiają się coraz częściej. Elementy łączone odmiennie oddziałują:

- kooperacja jest prezentowana jako czynnik redukujący konkurencję, utrzymujący ceny produktów, monitorujący procesy innowacyjne,
- konkurencja – w klasycznym podejściu jest określana jako motor działalności komercyjnej, im więcej jest konkurencji w przemyśle, tym większa jest konkurencja na rynku, konkurencja powoduje obniżanie cen produktów i zwiększa poziom innowacji.

Relację kooperencji można zapisać w następującej postaci:

$$R_{C-C} = f(C_1, C_2), \quad (2)$$

gdzie: R_{C-C} – relacja kooperencji, C_1 – zbiór celów kooperacji (ang. *cooperation*), C_2 – zbiór celów konkurencji (ang. *competing*).

Opisując powyższą relację można wskazać, iż w każdej relacji kooperencji funkcjonują zarówno elementy konkurowania, jak i współpracy. W praktyce jeden lub drugi element w niektórych wypadkach może mieć charakter ukryty. Jeśli oba elementy współpracy i konkurowania są widoczne, wówczas taką relację nazywa się kooperencją.

2.2. Przewaga relacji kooperencji

W pracy [3] zweryfikowano hipotezę badawczą, iż kooperacja w połączeniu z konkurencją firm, stanowiąc jako kooperencję – rodzaj powiązania między przedsiębiorstwami, są w stanie pozytywnie wpłynąć na poprawę sytuacji finansowej badanych podmiotów gospodar-

czych. W wyniku przeprowadzonych badań udało się przybliżyć rolę kooperacji oraz kooperencji w działalności przedsiębiorstw w Polsce na przykładzie różnych firm.

Badając siłę kooperacji oraz kooperencji, na podstawie przeprowadzonego studium wybranych polskich spółek akcyjnych różnej wielkości notowanych na rynku New Connect, które charakteryzują się tym, że w większym stopniu współpracują z innymi podmiotami gospodarczymi w ramach kooperacji lub kooperencji, należy stwierdzić jednoznacznie, iż **siła kooperencji jest większa niż kooperacji**.

Przewaga relacji kooperencji jest znaczna, zwłaszcza dla mniejszych przedsiębiorstw o charakterze usługowym, które w większym stopniu powinny nawiązywać współpracę z dużymi koncernami czy holdingami produkcyjnymi zarówno z Polski, jak i innych krajów. Wyniki porównań statystycznych potwierdzają analizy studium przypadku w odniesieniu do wybranych spółek akcyjnych notowanych na rynku New Connect. W tym wypadku [3] można mówić o potwierdzeniu hipotezy o pozytywnym oddziaływaniu siły kooperacji, jednakże stwierdzono jednoznacznie mocniejsze oddziaływanie kooperencji na sytuację finansową zarówno małych, średnich, jak i dużych firm.

2.3. Nowe szanse i zagrożenia w relacji kooperencji

Kooperencja w ogólnym ujęciu, jak już wspomniano, oznacza jednoczesną współpracę i konkurencję między przedsiębiorstwami, które zachowując swoją odrębność organizacyjną, konkurują i współdziałają w sposób powtarzalny. Konkurencja w tradycyjnym znaczeniu w literaturze [9] modelowano w teorii gier wg [2, 10] jako sytuację bazującą na interakcjach negatywnych bądź pozytywnych, gdzie gra zachodzi w zakresie wygrany-przeegrany (ang. *win-lose*).

Dotychczasowe podejścia do znalezienia nowych rozwiązań były postrzegane jako próby kreowania gry wygrany-przeegrany zmierzającej do sytuacji wygrany-wygrany.

W nowym rozpatrywanym przypadku kooperacji w szeregu prac zwraca się uwagę na możliwy dodatkowy zbiór rozwiązań – można uzyskać sytuację nową: wygrany-wygrany-wygrany (*win-win-win*), gdzie trzecim wygranym jest konsument [9, 10]. K. Walley prezentuje typologię kooperacji:

- dominacja kooperacji: gdzie we współpracy pomiędzy dwoma podmiotami występuje więcej kooperacji niż konkurencji,
- równa współpraca: w przypadku takiej kooperacji współpracy i konkurencji jest tyle samo w ramach istniejącego powiązania,
- dominacja konkurencji: gdzie występuje więcej działalności konkurencyjnej niż kooperacyjnej.

Trzeci typ w rozważaniach należy traktować jako zwiększone zagrożenie dla gry kooperacyjnej. Tymczasem w dwóch pierwszych, dzięki współpracy, przedsię-

biorstwa mogą zintegrować swoje działania, by osiągnąć zamierzone wspólne korzyści, a poprzez jednoczesne działania rywalizacyjne realizują własne indywidualne cele strategiczne. W tych korzystnych typach kooperencja rozumiana jest także jako „system aktorów działających na podstawie częściowej zgodności interesów i celów”.

Kooperencja wymaga udziału wiedzy, która jest źródłem przewagi konkurencyjnej. Wiedza pozyskana w ramach współdziałania może być także wykorzystana do konkurencji. Relacje kooperacyjne stymulują innowacyjność (zwłaszcza w ramach innowacji otwartej) i rozwój technologiczny przedsiębiorstw skracając jednocześnie czas tworzenia innowacji technologicznych.

Z drugiej strony, relacjom kooperacyjnym towarzyszą także określone niebezpieczeństwa, w tym przede wszystkim ryzyko wycieku wiedzy i *know-how* z przedsiębiorstwa oraz zachowania oportunistyczne kooperentów, co określane jest jako napięcie kooperacyjne.

Kooperencja stanowi zatem mix relacji obejmujący elementy techniczne, ekonomiczne i społeczne, który podlega cyklowi i fluktuacjom.

2.4. Kierunek rozwoju – trzeci wymiar – wzajemne uzupełnianie

Najczęściej zgodnie z rozumieniem pojęcia analizowano zjawisko kooperencji, biorąc pod uwagę w badaniach strumienie współpracy i konkurencji. Jak wskazują badacze [1, 9, 10], rzeczywistość gospodarcza jest bardziej złożona, niezbędne okazuje się stworzenie modelu 3C, w którym, oprócz konkurencji i współpracy, występuje trzeci element – wzajemne uzupełnianie się. Komplementarność zasobów, w tym zwłaszcza technologicznych oraz wspólnie prowadzone prace badawczo-rozwojowe pozwalają rozłożyć koszty i ryzyko wprowadzenia nowych technologii na kooperentów. Wzajemne uzupełnianie obejmuje działania dotyczące wzajemnego uzupełniania się oferty produktowej czy bieżącej działalności operacyjnej.

Praktyka wskazuje, że oprócz dwóch przeciwstawnych elementów w relacji kooperencji: C_1 – współpraca, C_2 – konkurencja, konieczne jest, gdy istnieje celowo strategicznie zaplanowany trzeci element, który jest spoiwem wiążącym dwa wcześniejsze, określający wartość innowacyjną współpracy [9, 10].

Rozwiniętą dla innowacji relację kooperencji można zapisać w następującej postaci:

$$R_{C-C-C} = f(C_1, C_2, C_3), \quad (3)$$

gdzie: R_{C-C-C} – relacja kooperencji dla innowacji, C_1 – zbiór celów kooperacji (*cooperation*), C_2 – zbiór celów konkurencji (*competing*), C_3 – zbiór celów innowacji wartości (3C).

Proponowany model z trzecim elementem C_3 można przedstawić jako prezentację przestrzeni trójwymiarowej poszukiwania (za pomocą zaproponowanego poniżej modelu 3C) rozwiązań przyszłej produkcji innowacyjnej w warunkach kooperencji.

3. Projektowanie kooperencji

3.1. Koncepcja projektowania

– schematy myślowe i narzędzia analityczne

Projektowanie kooperencji wg modelu 3C to na wstępie określenie tych zbiorów, gdzie będą funkcjonowały strumienie współpracy, konkurencji i innowacji wartości. Poszukiwany jest zbiór celów działań, który można wykreować używając analitycznych narzędzi etapu strategicznego planowania. A więc przy projektowaniu kooperencji potrzebne stają się narzędzia planowania strategicznego możliwe do wykorzystania przy formułowaniu strategii innowacji.

Projektowanie innowacji w kooperencji to stworzenie zbioru C_3 – celów innowacji wartości. W tym celu zaproponowano model 3C (jak poniżej) jest to schemat analityczny kreujący zbiór celów innowacji wartości w kooperencji – pojęcie innowacji wartości znane z literatury jako kamień węgielny innowacji [7].

W prezentowanym podejściu na wstępie zaproponowano użycie na tym etapie techniki znanej jako profilowanie konkurencyjności – technika ta określana jest również jako kanwa strategii. Następnie sugerowane podejście – korzysta z grupy narzędzi i schematów analitycznych proponowanych do formułowania i wprowadzania w życie strategii błękitnego oceanu [7].

Proponowane schemat myślowy i narzędzia analityczne:

- I. Profilowanie konkurencyjności – narysowanie kanwy strategii.
- II. Model 3C – schemat analityczny kreujący zbiór celów innowacji wartości (3C od trzech słów *Complementary, Congruent, Creative*):
  - *Complementary* – komplementarność wartości zasobów,

- *Congruent* – przystające krzywe wartości, porównywalne strategię,
- *Creative* – twórcze kooperacyjne poszukiwanie nowych wartości.

III. Inne grupy technik narzędzi i schematów analitycznych projektowania strategii kooperencji.

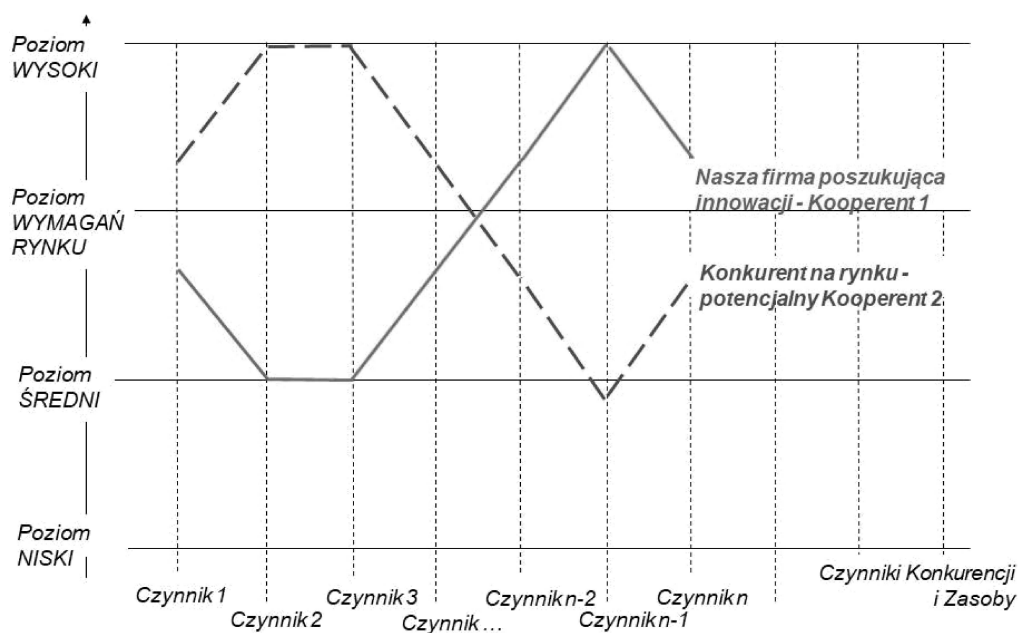
3.2. Profilowanie konkurencyjności

– kanwa strategii

I. *Profilowanie konkurencyjności* – pierwszym krokiem tej metody jest ustalenie czynników konkurencyjności, które muszą wystąpić, żeby można było po prostu wejść do określonej konkurencji – są to kryteria kwalifikujące zamówienia i zdobywających zamówienia [ICS 2001]. W kolejnym kroku ocenia się w świetle tak określonych elementów konkurencyjności oczekiwania rynku – powstaje profil wymagań rynku.

Następnie (krok 3), należy odpowiedzieć na pytanie: w jakim stopniu nasza firma spełnia te wymagania? Czy istnieje luka, którą należy zlikwidować? Następuje przegląd wewnętrznych zdolności osiągnięcia wyznaczonych celów – połączenie uzyskanych ocen linią (bez uzasadnienia matematycznego) obrazuje profil. Powinno towarzyszyć temu szersze spojrzenie na to, czy sam proces jest odpowiedni w świetle stosowanych technologii i panujących warunków rynkowych (wnioskiem może być nawet przeprofilowanie procesu działalności gospodarczej). Pełniejszy obraz uzyskujemy po zadaniu trzeciego pytania: jak wypadają nasi najlepsi konkurenci – potencjalni kooperanci? Czy spełniamy lepiej potrzeby klienta niż oni (krok 4)?

Kanwę strategii – profilowanie konkurencyjności na wybranym przykładzie można przedstawić tak jak na rysunku 1.

Rys. 1. Profilowanie konkurencyjności – przykład wartości czynników konkurencji i zasobów komplementarnych

Przedstawiony na rysunku profil konkurencyjności naszej firmy cechuje brak konkurencyjności, w szczególności w kontekście czynników nr 1 i 2, jednakże sytuacja jest odwrotna dla czynnika n-1, którego znaczenie może rosnać w świetle przewidywanych wymagań rynku. Drastycznie odmiennie wygląda kanwa strategii najgroźniejszego konkurenta na rynku – silna w obszarze czynników 1, 2, 3, jednakże niedysponująca siłą w zakresie grupy czynników od n-2, n-1 do n.

Kolejne zadanie dotyczy możliwych innowacji, które wywarłyby wpływ na usprawnienia w dziedzinach zidentyfikowanych poprzednio. Po uzyskaniu odpowiedzi musimy dokonać wyborów opcji, mogą one mieć charakter technologii (np. potrzeba wymiany wyeksploatowanych maszyn) czy produktu związanego z rynkiem (np. nowe produkty i rynki najbardziej zyskowne lub najszybciej rosące kosztem bardziej dojrzałych).

3.3. Model 3C – nowe proponowane narzędzie projektowania kooperencji

II. Model 3C projektowania kooperencji – przedstawiony poniżej jako proponowane narzędzie wyszukiwania kooperantów wśród konkurentów jest schematem analitycznym kreującym zbiór celów innowacji wartości. Określenie 3C wyprowadzono od trzech technik postępowania kreujących zbiór celów innowacji wartości, a opisanych w skrócie przy pomocy 3 słów opisujących komplementarność, podobieństwo i twórcze podejście do kanwy strategii (z ang. *Complementary, Congruent, Creative*).

- **Komplementarność (*Complementary*)** – technika poszukiwania kooperenta oparta na komple-

mentarności profili konkurencyjności, wzajemnym uzupełnianiu się silnych i słabych stron potencjalnych kooperantów będących jednocześnie konkurentami rynkowymi. Poszukiwana komplementarność dotyczy rozwiązań cech produktowych, organizacyjnych, zasobów i innych wartości wpływających na konkurencyjność producenta. Technika pozwala wykreować nowy wspólny produkt skokowo bardziej konkurencyjny, przy jednocześnie minimalnych kosztach nowej technologii.

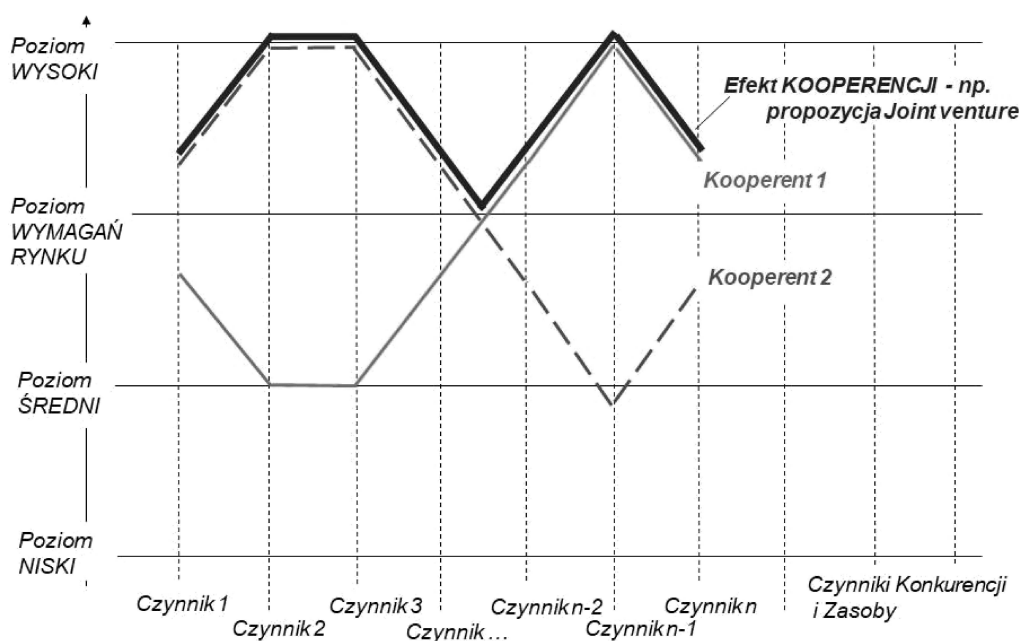
Ilustracją tej techniki w stosunku do przykładu wcześniej prezentowanych profili konkurencyjności cechujących się wzajemnym uzupełnianiem się wartości dla wybranych czynników konkurencyjności, a tworzących możliwość wyjątkowej oferty przy minimalnych nakładach jest rysunek 2.

Nowy, innowacyjny produkt, który firmy zaproponują, będzie efektem np. wspólnego Joint venture jako przykładowej formy dedykowanej kooperencji.

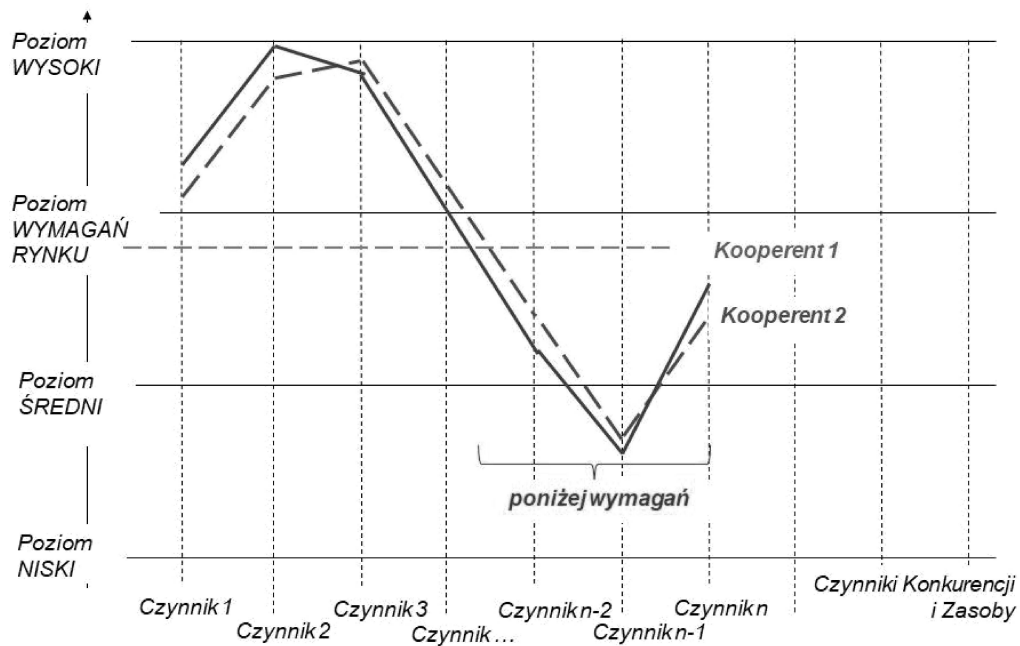
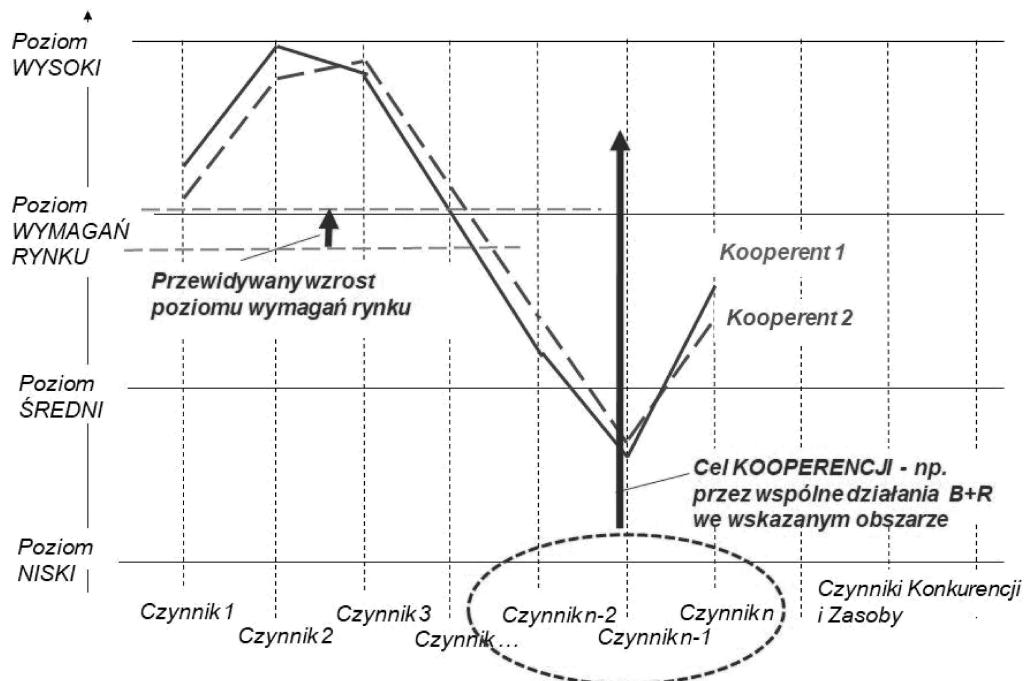
- **Przystające (*Congruent*)** krzywe wartości – technika innowacji wartości w kooperacji przez poszukiwanie podobieństwa profili konkurencyjności i w ten sposób określenia miejsc poniżej wymagań rynku (rys. 3), które stają się celem dla wspólnego osiągnięcia wysokiego poziomu wybranych czynników konkurencji – np. wspólne B+R jak na rysunku 4.

Szczególne znaczenie ma technika, gdy przewidywany jest wzrost wymagań rynku, np. skutkiem nowych ograniczeń ekologicznych wprowadzanych regulacjami prawnymi.

Efektom techniki jest zmniejszenie ryzyka, podział kosztów i skrócenie czasu osiągnięcia wyższych wartości celu.

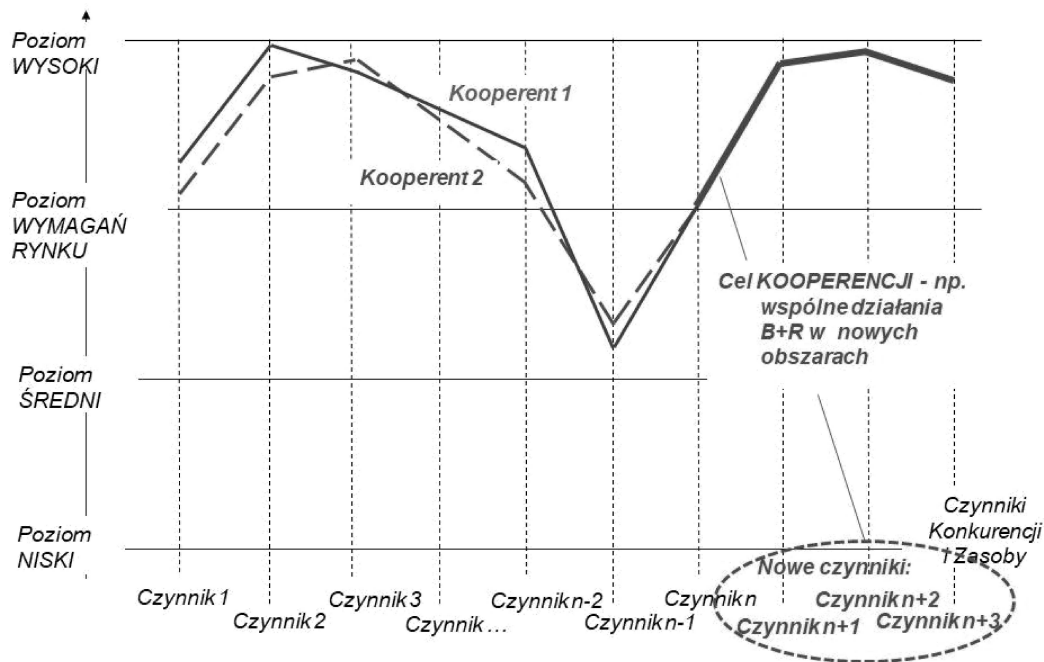

Rys. 2. Efekt komplementarności wartości czynników konkurencji i zasobów (*Complementary*) wg modelu 3C

Rys. 3. Przystające krzywe wartości (*Congruent*) wg modelu 3CRys. 4. Przystające krzywe wartości (*Congruent*) wg modelu 3C

- **Twórcze (*Creative*)** i kooperacyjne poszukiwanie nowych wartości przez konkurentów rynkowych – technika modelu 3C kreatywnego zmieniania profili konkurencyjności i w ten sposób uzyskując innowacje wartości w koperencji przez kreowanie nowych czynników konkurencji lub zmianę innych przez wzmacnianie/osłabianie istniejących wartości.

Na rysunku 5. zobrazowano technikę kreatywnego poszerzenia – gdzie kanwa strategii dla projektowanej strategii kooperencji została poszerzona o czynniki konkurencji $n+1$, $n+2$ oraz $n+3$. Przedłużona krzywa profilu osiągnąca wysokie wartości będzie efektem projektowanej kooperencji.

Rys. 5. Twórcze kooperacyjne poszukiwanie nowych wartości Creative wg Modelu 3C

3.4. Inne grupy narzędzi i schematów analitycznych w projektowaniu strategii innowacji w kooperencji

Poniżej zaproponowano użycie innych znanych grup narzędzi i schematów analitycznych, a możliwych do zastosowania w projektowaniu strategii kooperencji – są to narzędzia znane z literatury strategii błękitnego oceanu [7].

Schemat czterech działań – narzędzie stosowane w celu rekonstrukcji elementów wartości i stworzenia nowej krzywej wartości.

Wg literatury istnieją cztery kluczowe pytania kwestionujące strategiczną logikę i model biznesowy branży, które pozwalają na znalezienie kompromisu między różnicowaniem i niskim kosztem:

- *Który z czynników uważanych w branży za pewnik można wyeliminować?*

Pytanie zmusza nas do rozważenia wyeliminowania czynników, w których firmy z naszej branży od długiego czasu konkurują. Często czynn timer takie są przyjmowane za pewnik, pomimo, iż straciły już na wartości, a nawet powodują jej uszczuplenie.

- *Które z czynników można zredukować znacznie poniżej standardów branży?*

Drugie pytanie skłania nas do oceny, czy w pogoni za spełnieniem najwyższych oczekiwań i pokonaniem konkurencji produkty nie są zbyt wyrefinowane.

- *Które z czynników należy wzmocnić znacznie powyżej standardów branży?*

- *Jakie czynn timer nigdy dotychczas nieoferowane przez branżę należy stworzyć?*

Czasami następuje fundamentalna zmiana tego, co cenią nabywcy, ale firmy skoncentrowane na wzajemnym porównywaniu się nie podejmują w związku

z tym zmian żadnych działań albo nawet w ogóle jej nie zauważają.

Trzy cechy dobrej strategii – firma projektująca kooperacyjny układ stworzy jedyną, wyjątkową krzywą wartości [7] posiadającą:

- Punkt koncentracji – w kanwie strategii, krzywa wartości powinna mieć punkt koncentracji działań; firma nie rozprasza się w swoich staraniach na wszystkich kluczowych czynnikach konkurencyjności.
- Rozbieżność – jej krzywa wartości odbiega od krzywej innych graczy, co wynika z tego, że nie stara się ona porównywać z konkurentami, lecz raczej przyglądała się alternatywom.
- Puenta profilu strategicznego jest jasna: porywająca i czytelna, a ponadto, jest użyteczna na co dzień.

Rekonstrukcja granic rynku – schemat sześciu dróg to inny schemat myślowy [7], który wydaje się być alternatywny lub do zastosowania uzupełniającego przy projektowaniu innowacji z zastosowaniem współpracy kooperacyjnej. Cel postępowania to rekonstrukcja granic rynku przez wykorzystanie tzw. dróg myślowych:

- Droga 1: Przyglądaj się alternatywnym branżom,
- Droga 2: Przyglądaj się grupom strategicznym w branżach,
- Droga 3: Przyglądaj się łańcuchom nabywców,
- Droga 4: Przyjrzyj się ofertom komplementarnych produktów lub usług,
- Droga 5: Przyjrzyj się czynnikom funkcjonalnym i emocjonalnym u nabywców,
- Droga 6: Zobacz perspektywę czasową.

Inne grupy narzędzi i schematów analitycznych wspomniane na wstępie w literaturze – również do roz-

ważenia i zastosowania w projektowaniu, mogące zwiększyć skuteczność i szanse strategii kooperencji to:

- wizualizacja strategii,
- wykorzystanie mapy pionier-wędrownik-osadnik,
- narzędzie nazwane masowym korytarzem cenowym.

4. Przykład

4.1. Przykłady kooperacji dla różnych branż

Uniwersalność i użyteczność zjawiska kooperacji powoduje, że często spotkamy jego opisy w literaturze [11] i jest charakterystyczne dla wielu branż, zwłaszcza wysokich technologii czy na wspomnianym rynku New Connect, a także sektora MŚP oraz klastrów i sieci biznesowych.

Przykładem branż z koncepcją efektu kooperacji są firmy komputerowe Microsoft i Symbian; z branży telekomunikacyjnej np. Netia, Nokia, LG, Motorola; firmy funkcjonujące w branży artykułów gospodarstwa domowego: Zelmer, Philips; sektorów farmaceutycznych, biotechnologicznych itp. Przedmiot kooperacji bywa zróżnicowany – może dotyczyć B+R dla produktu, technologii czy nowej organizacji produkcji. Współpraca konkurencyjna jest widoczna w rozwoju przemysłu informatycznego Tajwanu i Izraela, gdzie dotyczyła ona głównie współpracy w rozwoju.

Najwięcej obecnie przykładów dostarcza przemysł zbrojeniowy. Np. niemiecki koncern Krauss&Maffei Wegmann GmbH&Co. (KMW), należący do Wegmann GmbH&Co. oraz francuski koncern Nexter Systems (Nexter), należący do GIAT Industries S.A., zarejestrowały w Amsterdamie spółkę joint venture Honosthor N.V. – niemiecko-francuski koncern prezentuje się pod szyldem KNDS N.V. (KMW + Nexter Defence Systems N.V.). Efektem ma być nowy czołg podstawowy. W założeniu, za ponad dekadę zastąpi on w siłach zbrojnych tych państw wozy z rodziny Leopard 2 oraz czołgi AMX-56 Leclerc. Połączenie sił przez niemiecki i francuski koncern jest spowodowane w szczególności rosnącymi kosztami prac badawczo-rozwojowych w obszarze systemów uzbrojenia. Korzyści z kooperacyjnego podejścia zostały dostrzeżone przez Komisję Europejską, która udziela wsparcia z Funduszu Obronnego (European Defence Fund) stanowiącego element Europejskiego Planu Działania na rzecz Obronności (European Defence Action Plan).

Przykłady opisów kooperacji wielu firm w branży samochodowej nie tylko w zakresie produktu wydają się szczególnie przemawiające do wyobraźni:

- Fiat – GM współpraca joint venture w produkcji elementów napędów poprzez spółkę Powertrain – przykład szerzej ilustrowany poniżej;
- BMW – Daimler Chrysler/silnik do Mini i PT Cruiser;
- PSA – Renault/silnik i automatyczna skrzynia biegów;
- PSA – Toyota/samochód kompaktowy;
- Opel – Renault/lekke samochody;
- Honda – Isuzu/silnik Diesel i elementy podwozia.

4.2. Przykład: Fiat-GM Powertrain Polska Zakład w Bielsku-Białej

Historia zakładu w skrócie – korzenie zakładu sięgają roku 1872, kiedy to Karol Ochsner otwiera zakład wyrobów żelaznych, produkujący pompy pożarnicze i wodociągowe. W roku 1945 zakład został znacjonalizowany. W roku 1948 zakład otrzymał nazwę „Wytwórnia Sprzętu Mechanicznego. W 1956 r. fabryka rozpoczęła produkcję silników spalinowych montowanych do samochodów osobowych „Syrena” oraz silniki do łożni motorowych i motopompy strażackie. I dalej:

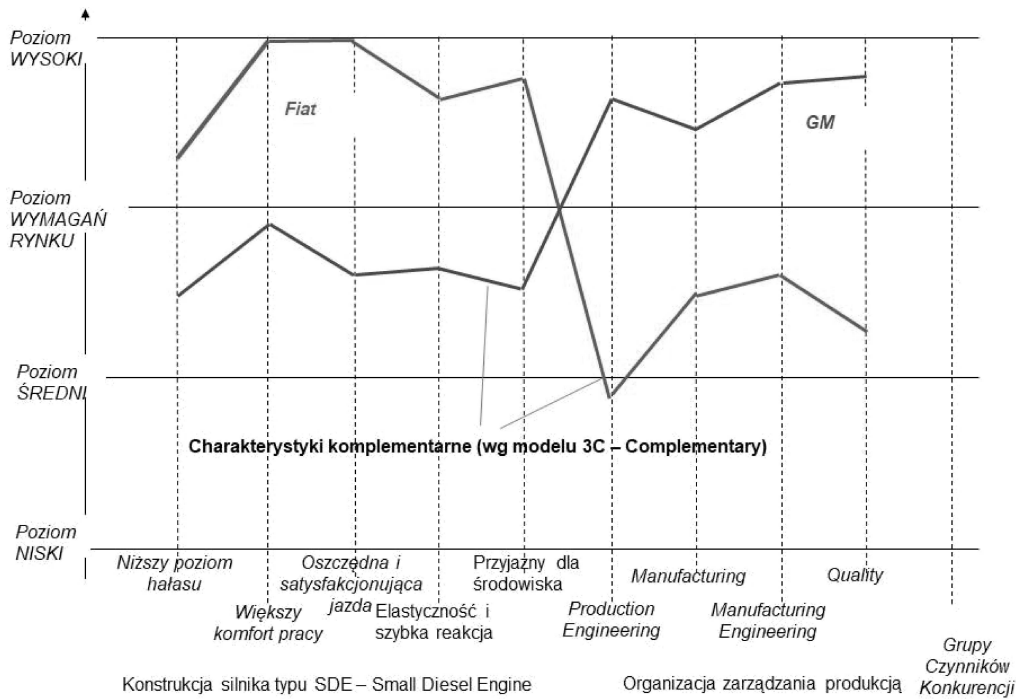
- 1972 – powstanie nowego kompleksu fabrycznego pod nazwą „Fabryka Samochodów Małolitrażowych” z produkcją popularnego malucha – Fiata 126p.
- 1991 – fabryka rozpoczęła produkcję samochodu Cinquecento, w tym Zakład Mechaniki (część FSM, później część Fiat Auto Poland) produkował silniki 704 cm³ (później 899 cm³) i skrzynie biegów.
- 1992 – powstanie nowej spółki: Fiat Auto Poland.
- 2000 – w wyniku joint venture Fiata i GM powstaje FIAT-GM Powertrain Polska.
- 2003 – uruchomienie produkcji silnika wysokoprężnego 1.3 SDE – Small Diesel Engine, który w 2005 r. został wybrany Silnikiem Roku.
- 2008 – na terenie Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Bielsku-Białej firma Fiat Powertrain Technologies Poland rozpoczyna produkcję silnika benzynowego 0.9 TwinAir.
- 2016 – polska fabryka silników FCA pobiła rekord – z linii produkcyjnej w Bielsku-Białej zjechał egzemplarz turbodiesla 1.3 MultiJet o numerze 6 000 000.
- 2017 FCA ma zainwestować w Polsce ok. miliarda zł w nowe benzynowe silniki 1.0/72 KM i 1.3/101 KM.

W bogatej historii zakładu zauważalne skoki technologiczne to rok 1972 – w kooperacji z Fiatem na podstawie umowy licencyjnej oraz skok, jaki rozpoczął się w 2000 roku w wyniku joint venture Fiata i GM.

Analiza strategii konkurencyjnych Fiata i GM Projektowanie innowacyjnej produkcji kooperacyjnej w przykładzie zostanie poprzedzone profilowaniem konkurencyjności – dzięki analizie i określeniu elementów konkurencyjności, oczekiwań rynku, a następnie poddając szczegółowej analizie oferty konkurencyjne w zakresie konstrukcji silnika typu SDE (Small Diesel Engine) i możliwości produkcyjne Fiat oraz GM (rys. 6) powstaje profil konkurencyjności. Ukazuje on sytuację w momencie podejmowania decyzji o współpracy przez konkurujące firmy na tle wymagań rynku. Wizualizacja sytuacji konkurencyjnej przedstawiona na rysunku 6. obrazuje zarazem możliwości firm i ich pozycje w grze konkurencyjnej w zakresie konstrukcji i organizacji wytwarzania silnika typu SDE – Small Diesel Engine.

Jak łatwo zauważyć w zakresie wybranych grup czynników konkurencyjności profile konkurencyjności Fiata i GM cechuje komplementarność.

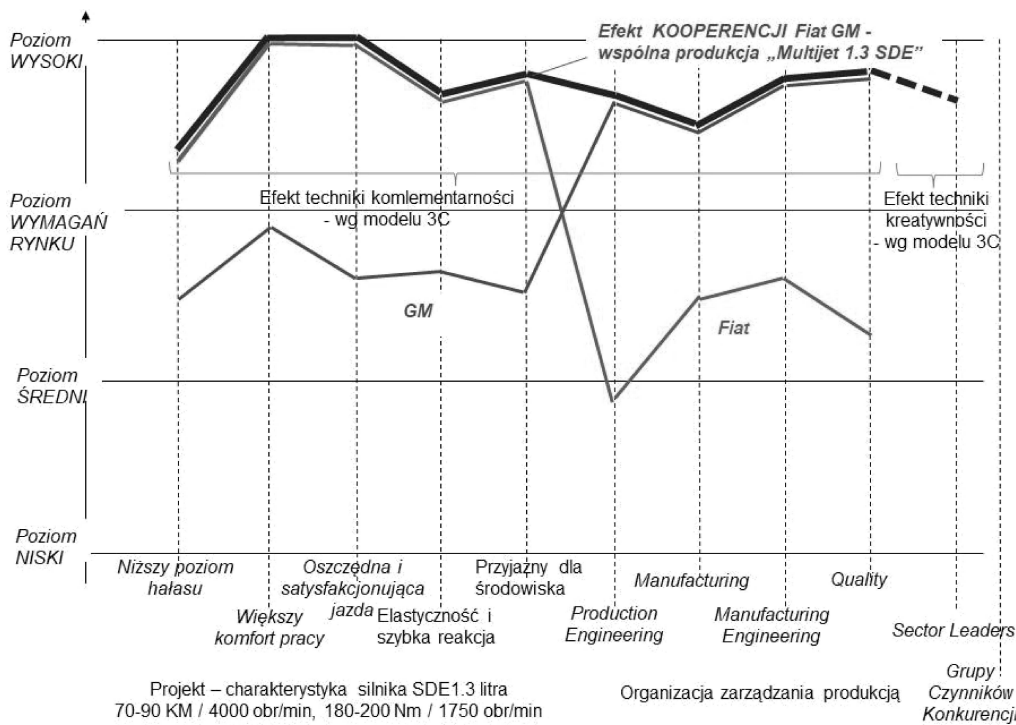
Rys. 6. Profilowanie konkurencyjności – komplementarność wartości czynników konkurencji Fiata i GM

Projektowanie kooperacji firm Fiat – GM

Dalsze projektowanie produkcji kooperacyjnej dla tych dwóch konkurentów można zobrazować proponowanym narzędziem – schematem myślowym wg modelu 3C.

Pierwsze działanie **komplementarność (Complementary)** – oparte o technikę poszukiwania komple-

mentarności to wykorzystanie tej cechy zgodnie z modelem 3C, co pozwala uzyskać skokowe zwiększenie innowacji wartości. Dalsze wykorzystanie modelu 3C – **twórcze (Creative)** pozwala wykreować kolejne wysokie pozycje na kanwie strategii, której projekt pokazuje rysunek 7.

Rys. 7. Twórcze kooperacyjne poszukiwanie nowych wartości Creative wg Modelu 3C

Kooperacyjny produkt – 1.3 diesel common rail wykorzystuje technologię „MultiJet” rozwiniętą w Centro Ricerche Fiat (Centrum Badań Fiat). „MultiJet” stosuje kontrolę elektroniczną do podziału wtrysku głównego na mniejsze wtryski wielokrotne dążące do uzyskania spalania bardziej jednorodnego, zmniejszonych emisji oraz lepszej wydajności.

Kooperacyjna organizacja produkcji – GM wdraża własny Global Quality System, w tym celu rozpoczęto szeroko zakrojone zmiany w organizacji produkcji wsparte szerokim programem szkoleń:

- w okresie 2001 – maj 2005 procesem szkolenia byli objęci wszyscy pracownicy – ok. 1250 szkoleń,
- zaplanowane szkolenia na 1 pracownika – 200 godz., co daje łącznie ok. 250 000 godzin,
- do maja 2005 wykonano 271 197 godzin szkoleń.

Sukces kooperacji Fiat – GM

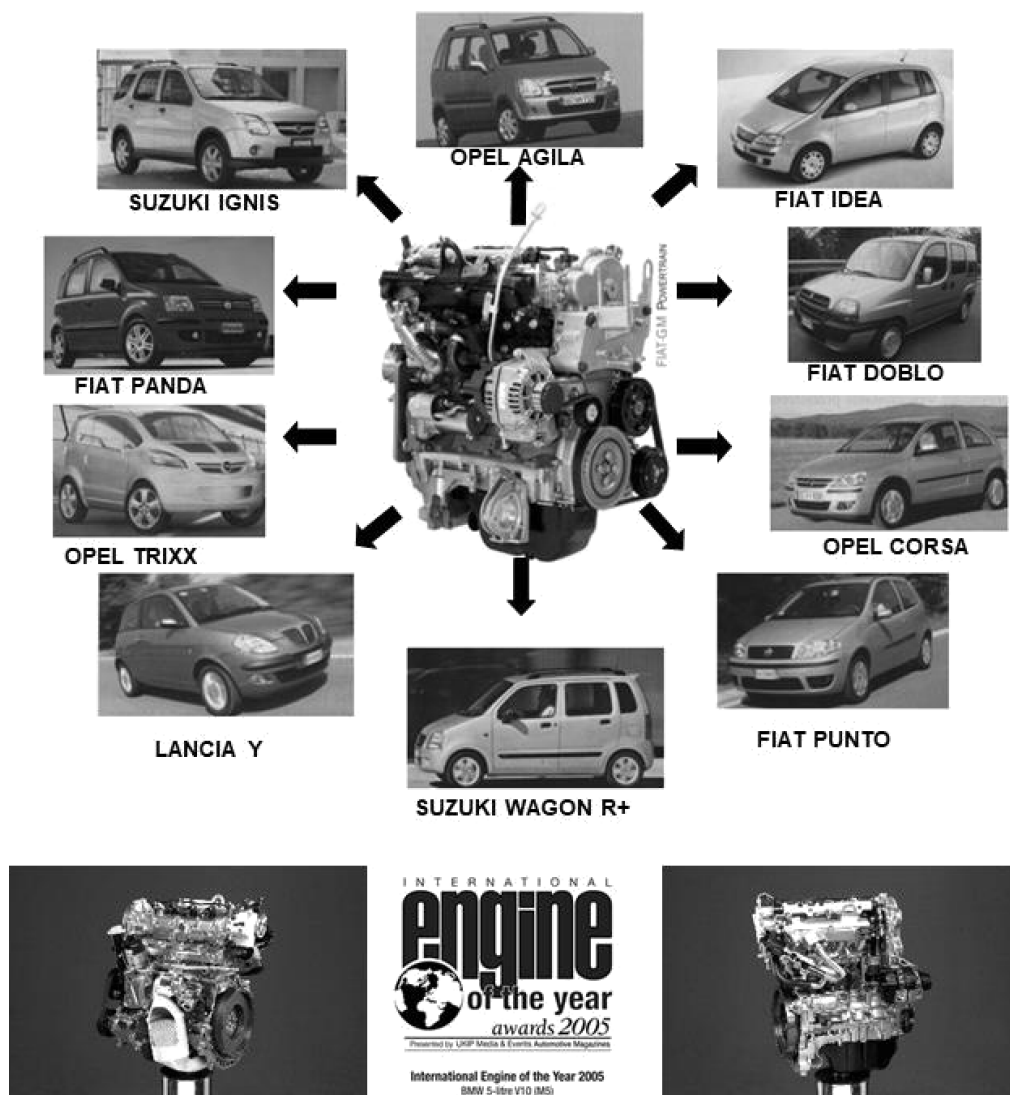
Silnik przyciągnął szeroko grupę klientów z konkurencyjnych firm, mniejszy ciężar oraz niewielkie rozmiary pozwoliły wmontować go do szerokiej gamy samochodów.

Komisja konkursowa „International Engine of the Year” wybrała silnik **produkowany w kooperacji przez Fiata i GM** „Silnikiem roku 2005” w kategorii 1 – do 1,4 litra. Silnik Fiat-GM 1,3 diesel wyprzedził w kolejności: 1.3 IMA Hondy, 1.4 diesel Peugeot-Citroen/Ford, 1.4 FSI Volkswagen, 1.4 diesel Toyota, 1.3 Daihatsu. Komisja konkursowa „International Engine of the Year” składa się z 56 najbardziej autorytatywnych dziennikarzy sektora motoryzacyjnego z 26 krajów z całego świata. Lista obejmowała prawie 60 nowych silników wprowadzonych na rynek.

Silnik produkowany jest obecnie w nowszej wersji EURO-6. Dostępny jest w wersjach o mocy: 75 KM, 85 KM i 95 KM z turbosprężarką o zmiennej geometrii.

W lutym 2016 wyprodukowano **6-milionowy** egzemplarz silnika 1.3 MultiJet.

Zakład w Bielsku-Białej jako pierwszy w światowej klasyfikacji World Class Manufacturing zdobył **złoty medal WCM** w Grupie Fiat (dla Polski).

Rys. 8. Kooperacyjny produkt i jego pierwsi odbiorcy oraz tytuł silnika roku

5. Wnioski

Kooperencja jako efekt połączenia konkurencji z kooperacją jest stosunkowo nowym obszarem badawczym – w szczególności jej zastosowanie w procesie innowacji. Zauważa się rozwój pojęcia kooperencji, warto wskazać na większą innowacyjną siłę kooperencji niż siłę kooperacji.

Komplementarność czynników konkurencji, w tym zasobów technologicznych oraz wspólnie prowadzone prace badawczo-rozwojowe pozwalają rozłożyć koszty i ryzyko wprowadzania nowych technologii na kooperentów, skracając jednocześnie czas tworzenia innowacji technologicznych.

Proponowana w pracy koncepcja projektowania współpracy kooperacyjnej, wykorzystuje nowe narzędzia do projektowania innowacji w kooperencji oparte o stworzenie zbioru celów innowacji wartości. W tym celu zaproponowano model 3C – schemat analityczny kreujący zbiór celów innowacji wartości w kooperencji. W prezentowanym podejściu na wstępie zaproponowano użycie na tym etapie techniki znanej jako profilowanie konkurencyjności – technika ta określana jest również jako kanwa strategii. Proponowane schemat myślowy i narzędzia analityczne to Model 3C – schemat analityczny kreujący zbiór celów innowacji wartości – 3C od trzech słów: *Complementary* – komplementarność zasobów, *Congruent* – przystające krzywe wartości, *Creative* – twórcze kooperacyjne poszukiwanie nowych wartości. Możliwe są dalsze grupy narzędzi i schematy analityczne proponowane do formułowania i wprowadzania w życie strategii błękitnego oceanu.

Literatura

- [1] Cygler J., *Kooperencja przedsiębiorstw. Czynniki sektorowe i korporacyjne*. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2009.
- [2] Dagnino G.B., Yami S., Le Roy F., *Strategie kooperacji – nowa forma dynamiki międzyorganizacyjnej*. „Przeгляд Organizacji”, 2008, nr 16.
- [3] Ejsmont A., Klemens B., Moczala A., *Klasy – kooperujące i konkurujące organizacje sieciowe*. Wydawnictwo Texter, Warszawa 2016.
- [4] Grzybowska K., *Kooperacja – współczesna forma współpracy w łańcuchu dostaw*. „Logistyka” 6/2011.
- [5] ICS – Międzynarodowe Centrum Nauki i Zaawansowanej Technologii, UNIDO – Organizacja ds. Rozwoju Przemysłowego Narodów Zjednoczonych, *Zarządzanie Technologia*, PARP, Warszawa 2001.
- [6] Knosala R., Boratyńska-Sala A., Jurczyk-Bunkowska M., Moczala A., *Zarządzanie innowacjami*. PWE, Warszawa 2014.
- [7] Kim W.Ch., Mauborgne R., *Strategia błękitnego oceanu*. Wydawnictwo MT Biznes, Warszawa 2007.
- [8] Moczala A., *Knowledge exchange in collaborative networks of enterprises*. Knowledge-Based Intelligent System Advancements: Systemic and Cybernetic Approaches, Book Series, IGI Global, 2010.
- [9] Sołek-Borowska C., *Od kooperencji do Modelu 3C – Ujęcie Teoretyczne*. „Modern Management Review” 2014, MMR, Vol. XIX, 21 (2/2014), pp. 129–140.
- [10] Walley K., *Coopetition. An Introduction to the Subject and an Agenda for Research*. „International Studies and Management & Organization” 2007, vol. 37, no. 2, p. 11.
- [11] Zakrzewska-Bielawska A., *Kooperencja a wybory strategiczne innowacyjnych przedsiębiorstw na przykładzie doświadczeń firm high-tech*. Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego. Wybrane problemy kooperencji w rozwoju współczesnych organizacji, PTE, Oddział w Łodzi, Łódź 2012.